

Yİ HE YUAN (SUMMER PALACE PARKI) KORUMA ÇALIŞMALARININ PEYZAJ TASARIMI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Mahire ÖZÇALIK

ÖZET

Saray bahçelerinin geçmişi M.Ö. 3.yüzyıla kadar uzanmakta olup, formal düzene sahip olan bahçeler zamanının ihtişam ve saltanatının göstergesi haline gelmiştir ve saray bahçelerinin mekânsal organizasyonları belli dönemleri yansıtmıştır. Bu çalışma, Pekin'deki Yi He Yuan (Yaz Sarayı Parkı)'nın kuruluşu, tarihi gelişiminin incelenmesi, bugünkü durumunun irdelenmesi ve peyzaj tasarımı açısından değerlendirilmesi ile Çin park ve bahçelerinin tasarım prensiplerinin belirlenmesine yönelik bir çalışmadır. Çalışma kapsamında bulunan veriler ışığında Yi He Yuan (Yaz Sarayı Parkı)'nın açık – yeşil alan standartları, bugünkü durumunun irdelenmesi ve peyzaj mimarlığı açısından öneriler ile Çin Park ve bahçelerinin tasarım prensiplerinin belirlenmesine yönelik çalışma amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yi He Yuan, Saray Parkı, Çin, Park

GİRİŞ

Dünya, geçen 50 yıllık süre boyunca ve günümüzde, kentsel nüfusun dramatik bir şekilde büyümesine tanıklık etmektedir. Bu büyümenin hızı ve ölçeği, özellikle dünyanın daha az gelişmiş bölgelerinde yoğunluk kazanmakla birlikte, bireysel olarak ülkelerde ve tüm dünya toplumu üzerinde aşılması zor sorunlar yaratmaya devam etmektedir. Bu gelişmeleri izlemek ve sürdürülebilir kentsel çevreler yaratmak uluslar 2 arası kalkınma gündeminin en can alıcı konuları arasında yer almaktadır (Özkır 2007, Anonim 2004a).

Kentsel alanlarda yaşam koşullarının insanların aradığı çevre kalitesine (doğal güzellik, temiz hava, temiz su, kirlenmemiş toprak, rahatlık ve sessizlik, çeşitlilik, özgürlük, v.b.) tam bir uyum sağlayamadığı açıktır. Nüfus yoğunluğu, hava kirliliği, gürültü ve yorgunluk insanlarda psikofizyolojik bir dengesizliğe yol açmaktadır (Sağcan 1986).

Kent insanının doğaya olan özlemini gidermek, sosyal ve kültürel etkileşimi artırmak için oluşturulan parklarda da aynı sorunlarla karşılaşmaktadır. Kent parklarının çevreyle bütünleşememesi, insanlara konfor sunamaması ve park içi yapılaşmanın artması bu mekanların zamanla bozulmasına neden olmaktadır. Parklar çok uzun yıllar boyunca dünyanın bir çok kentinde kentlerin önem kazanmasında etken olmuşlardır. Bu parklar günümüzde rekreasyonel aktiviteleri barındırma ve koruma konusunda başarılı olamamaktadır. Kent parklarının kullanıcılar tarafından benimsenmesi için kolay ulaşılabilirliğinin olması, sosyal ve kültürel etkileşime olanak sağlaması, her yaş grubunun isteklerine cevap verecek rekreasyonel aktiviteleri barındırması, park güvenliğinin, temizliğinin ve bakımının sağlanması gerekmektedir. Ayrıca kullanıcılara çekici gelen bir çok tasarım öğesini de barındırmalıdır. Kent parkı insanların doğaya olan özlemini gidermesinin yanı sıra, geçmiş ile geleceğin paylaşıldığı ortak bir kültürel miras olarak da önem kazanmaktadır (Kent ve Madden 1998).

Yi He Yuan (Yaz Sarayı Parkı)'nın açık yeşil alan standartları, bugünkü durumunun irdelenmesi ve peyzaj tasarımı açısından öneriler ile Çin park ve bahçelerinin tasarım prensiplerinin 3 belirlenmesine yönelik bir çalışmadır. Araştırma kapsamında, Yi He Yuan (Yaz Sarayı Parkı)'nın kentsel açık yeşil alan sistemi içindeki yeri ve tanımı, tarihçesi kapsamında planlama ve tasarım ilkeleri ile alanda yapılan incelemelerden oluşmaktadır. Yi He Yuan (Yaz Sarayı Parkı)'nda yapılan incelemeler ve fotoğraf arşivinden oluşmaktadır.

MATERYAL VE YÖNTEM

Bu araştırmanın materyalını Çin'in Pekin kenti sınırları içinde bulunan Yi He Yuan (Yaz Sarayı Parkı) oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında öncelikle konu ile ilgili literatür ve alana ilişkin kaynak araştırması yapılmıştır. Literatür araştırması için Çin Halk Kütüphanesi, Milli Kütüphane ve Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü Kütüphanesi'nden konu ile ilgili kitap, dergi ve internet yayınlarından yararlanılmıştır. Bu doğrultuda araştırma konusu olan Yi He Yuan (Yaz Sarayı Parkı)'nın Çin kent parkları içindeki önemi, gerekçesi ve yararı, felsefesi ve anlayışı irdelenmiştir. İnşa edildiği günden günümüze yapıların koruma çalışması kapsamındaki değişiklikler incelenerek peyzaj tasarımı açısından olumlu ve olumsuzluklar ortaya konmuştur.

ARAŞTIRMA BULGULARI

Yi He Yuan (Yaz Sarayı Parkı)'nın Tarihçesi : Yi He Yuan (yaz Sarayı Parkı)(çince:颐和园, pin yin: Yi He Yuan)'nın, litreatürdeki anlamı, kendini büyüten bahçedir. Park 17 milyon nüfusu, 16 bin 800 km² yüz ölçüsü olan Pekin'in kuzey-batısında bulunmaktadır ve imparatorluğa ait Çin bahçesinin en iyi örneğidir. Çin imparatoru Çing (1644-1749) hanedanlıkları zamanında, Büyük Çing hanedanlığı (1644-1912) nın kurucusu Manchus, Yasak Kent (Zi Jin Cheng)'in hep ahşaptan yapıldığını görmüş ve Pekin'in çok kurak sıcak havasına göre Han sarayı olmasına uygun olmadığını düşünmüştür. Ardından Pekin'in kuzey-batı yönündeki, Yasak Kent'ten 20 km uzaklıktaki geniş alana , büyük Çing hanedanlığının üçüncü evlat yöneticisi Kang Xi tarafından “Chang Chun Yuan” isimindeki bir park inşaa ettirilmiştir. Farklı hanedanlıklar sırasıyla bu parkı büyütmüş ve değişiklikler yapmışlardır (Xu Lin 2006).

1750 yılında imparator Qian Long 5 milyon altın harcayarak parkı genişletmiş ve parka kendi soy ismini kullanarak Qing Yi Yuan ismini vermiştir Ayrıca “Da Bao En Yan Shou Ci” puthanesını kurarak annesinin ömrünün uzun olmasını dilemiş ve bahçenin içinde bulunan “Kanat Tepe” (Weng shan) sinin adını annesinin doğum günü şerefi için “Uzun Ömürlü Tepe”(Wan Shu Shan) olarak değiştirmiştir. 1860'de park Normandiya'lı Fransız askerleri tarafından yakılmış, ama Çing hanedanlığının imparatoriçesi Ci Xi Tai Hu “Yi he na ra” kendi ismindeki bir parkı inşa ettirmek için 1888'de Qing Yi Yuan (şimdiki Yuan Ming Yuan) Parkının 5 kilometre batısındaki 51 Künming Gölünü merkez ederek bugünkü büyük Yi He Yuan (Yaz Sarayı) parkını inşaa ettirmiştir. Ancak 1900'da bu park yeniden İngilizler tarafından yakılmış ve 1903'te CİXİ tarafından tekrar restore ettirilmiştir. Çin Halk Cumhuriyeti kurulduğundan beri, Yi He Yuan Parkı yukarıda söylendiği gibi farklı ve büyük yenilemeleri geçirmiştir. 1924 yılında Yi He Yuan kent parkı olarak açılmıştır. Yi He Yuan Çin'in yakın zaman tarihindeki önemli ispatı olarak, sadece park tasarımı ve yapım koşullarını değil, aynı zamanda klasik Çin mimarisini anlatmaktadır (Xu Lin 2006).

İngilizce adı Summer Palace olan Hi He Yuan (Yaz Sarayı Parkı) UNESCO tarafından 1987 yılında en büyük alana sahip kültür mirası olarak belirlenmiştir ve 2000 yılında ISO9000 kalite belgesinden geçmiştir. 1998 yılında “dünya mirasları listesinde” yer almıştır (Xu Lin 2006) (Şekil1).

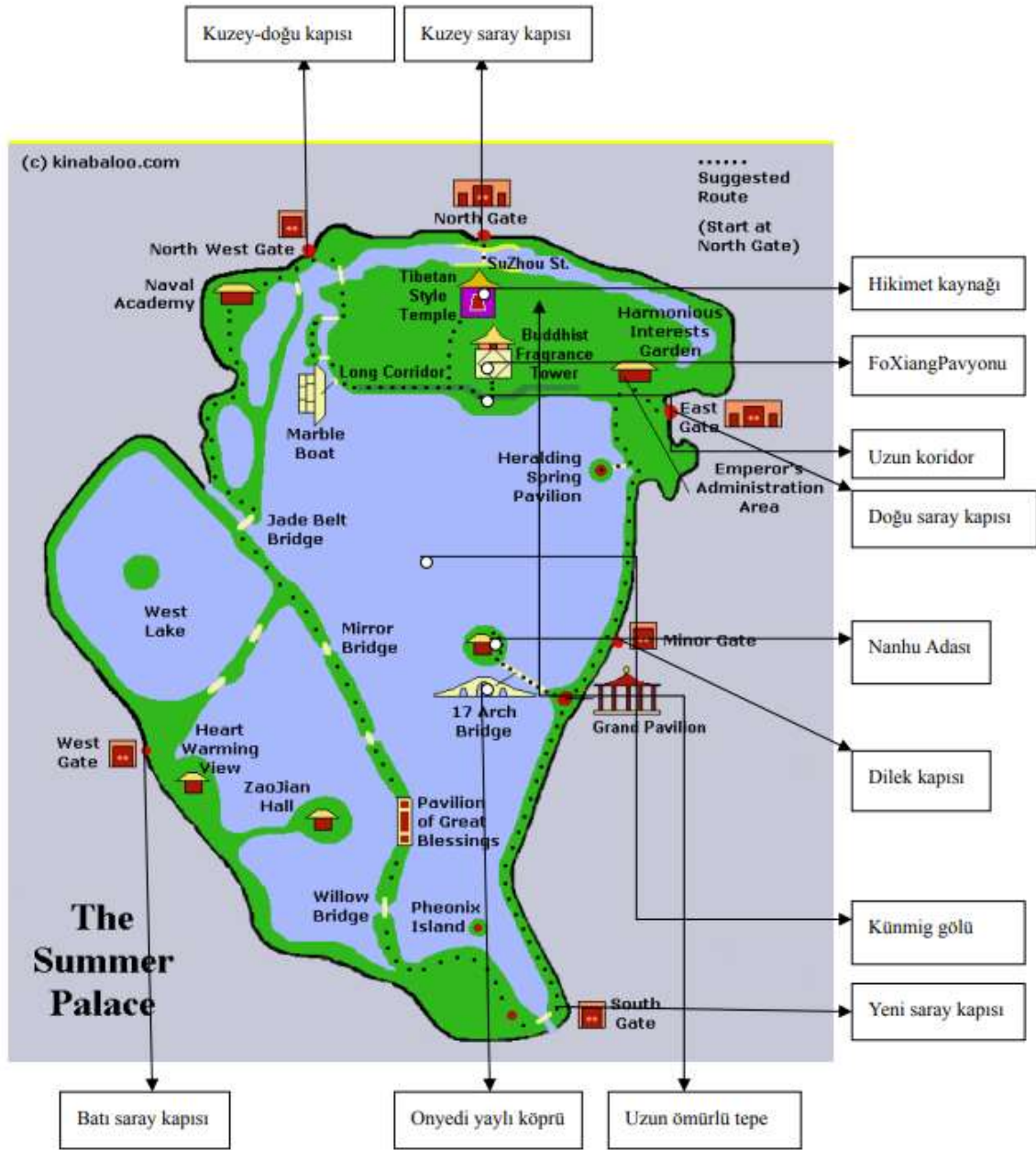
Şekil 1. Yi He Yuan (Yaz Sarayı Parkı)'nın üç boyut görünüşü (Anonim 2008e)

Yi He Yuan (Yaz Sarayı Parkı)'nın Peyzaj Mimarlığı Açısından İrdelenmesi: Yi He Yuan (Yaz Sarayı Parkı)'nın bulunduğu yer Pekin kuzey ovasının kuzey boyunda olup, haritadaki coğrafya yerleşimi 116 derece 16 dakika doğu boylam, 39 derece 59 dakika-kuzey enlemdir. Kuzey batı dağ bölgesinin kuzey-doğu ovasının geçiş bölgesidir. Sıcak kuşak ve yarınemli kıtasal muson iklimi olup, yıllık sıcaklık 10-11 derecedir. En soğuk birinci aydaki sıcaklık -4.7 derece, en sıcak sekizinci aydaki sıcaklık 26.1 derecedir. Yıllık yağış miktarı 500-700 milimetredir. Yi He Yuan (Yaz Sarayı Parkı)'nda mükemmel tepe şekilleri, su sistemleri ve çok bitki çeşidi mevcuttur. Doğal görünümü, Yi He Yuan (Yaz Sarayı Parkı)'nın ihtişamlı gücünü yansıtmış olup, Yi He Yuan (Yaz Sarayı Parkı) peyzajının temelini oluşturmuştur (Xu Lin 2006).

Bitkisel tasarımı: Çok yıllık tarihi sömürgeler nedeniyle, Yi He Yuan (Yaz Sarayı Parkı) bölgesindeki orijinal bitki örtülerinin bütününe zarar verilmiştir. Şimdiki mevcut bitkilerin hepsi suni yetiştirilmiş bitki örtüleridir. Yüksek ağaçlar, çalı ve yer örtücülerden oluşmaktadır. Göl ve dağların güzel manzaraları, su kuşlarının izlenimi, kıyılardaki söğütler, nilüfer gibi bitkilerin hoş kokuları, doğa manzarasını ortaya çıkarmaktadır. Park'ta Osmantus(Osmanthus Sp.), Erik ağacı (Prunusdomestica), Karanfil (Eugenia caryophyllata), Zakkum (Nerium oleander), Nar ağacı (Punica granatum), Zambak (Lilium elegans), Gül (Rosa), Yasemin (Jasminum officinale), Oya ağacı (Lagerstromia indica), Bambu ağacı (Bambuseae Sp.), Şakayık (Radix paenoniae), Sarmaşık (Convulus arvensis) , İncir (Ficus caricae), Çin Feneri (Cardiospermum halicacabum), Malta eriği (Eriobotrya japonica), Ağaç kavunu (Citrus medica) v.b çeşitli saksı bitkilerinden toplam 454 saksı bulunmaktadır. Ak söğüt (Salix alba), dut ağacı (Fructus mori nigri), Akça ağaç (Acer truncatum), Çin'in armanda çamı (Pinus armandii Franch), Çinde yetişen ibrelü ardıç türleri (Juniperus), Güvey kandili (Koelreuteria paniculata Laxm), Leylak (Syringa oblata), Bunge çamı (Pinus bungeana Zucc.ex Endl), Süs bademi (Prunus triloba Ricker) v.b Yaşları 100 ile 300 arasında değişen çok yaşlı ağaçlardan 1600 tane, ve bunlardan başka çam ağacı, sedir, selvi, şeftali, gibi kışın yaprak döken ve dökmeyen ağaçlar bulunmaktadır (Xu Lin, 2006).

Bitkisel tasarım açısından değerlendirilmesi: Kentlerdeki bitkilendirme çalışmalarında ısı farklılıklarından dolayı doğu koşullarına uygun bitki seçimine dikkat edilmelidir. Benzer iklim şartlarına sahip olduğu düşünülen kırsal bir yerleşimde bulunan bir bitkinin kentsel bir yerleşime adapte olmasında zorluklar görülebilir. Sert zemin fazlalığı, kirletici gazlar vb. nedenlerden dolayı kentlerin ekolojik dengeleri daha farklıdır. Bu nedenle kentlerde yoğun bitkilendirmeye, açık yeşil alanların bitkilendirme çalışmaları desteklenmeli ve sürdürülebilirliği 54 sağlanmalıdır. Mevcut açık yeşil alanlarda yapılacak düzenlemeler, kent içinde kalan bu alanların kent ekolojisine ve sağlığına katkıda bulunmakla beraber kullanım yoğunluğunu da pozitif bir biçimde arttıracaktır. Daha sonraki aşamalarda ise mevcut açık yeşil alanlara yenilerinin eklenmesi planlanmalıdır. Bu Pekin'deki mevcut yeşil alanlardan biri ve çalışma alanımız olan Yi He Yuan (Yaz Sarayı Parkı)'nın mevcut durumu ele alındığında, öncelik olarak bitkisel tasarım açısından kuvvetli bir park olduğu göze çarpmaktadır.

Yapısal tasarımı açısından değerlendirme: Park içinde bulunan Künming Gölü ve Wan shu shan (uzun ömürlü tepe) Yi He Yuan (Yaz Sarayı Parkı) peyzajındaki en önemli iki unsurdur. Krallık rengi olarak sarı renk kullanılmıştır. Her çatının köşesinde, içeride yaşayanların önemine ait numara belirten belirtgeçler kullanılmıştır. 9 numara en üst merteye, yani krali betimlemektedir.Bu park Çin park bahçelerine özel olan simetri ve doğru hatların olmayışı ile tanınır. Bahçenin aslı hep bir ruhani anlama sahiptir. Mesela suyun doğudan batıya akışı "saadet" ifade eder. Aynı şekilde taşların şekil ve türlerinin de anlamı vardır, yolları kıvrımlı ya da dönemeçlidir, derelerle parçalara ayrılmıştır. 290 hektarlık bir alana kurulu olan muazzam büyüklükteki parkın 1/3 su ile kaplıdır ve aynı zamanda Yi He Yuan (Yaz Sarayı Parkı) ismi ile tanılmaktadır, 70 bin m 2 lik alanında 3000 civarında yapı ile büyük – küçük 20 civarında kale bulunmaktadır. Çin medeniyetinin önemli bir parçası ve eşsiz özelliklere sahip olan Çin mimarisi, bu parkta Çinlilere özgü görgü kuralları, estetik görüşü, değer yargıları ve doğa görüşünü derin bir şekilde yansıtmıştır. Şekil 2 de Yi He Yuan (Yaz Sarayı Parkı)'nın kapıları ve bazı önemli sarayları gösterilmiştir (Xu Lin 2006).

Şekil 2. Yi He Yuan (yaz sarayı) parkının önemli yapılarının plan üzerinden gösterilişi (Anonim 2008f)

Yi He Yuan (Yaz Sarayı Parkı)'nın Kapıları. Yi He Yuan (Yaz Sarayı Parkı)'nın toplam 6 kapısı olup, bunlar:

1. Doğu Saray Kapısı (Dong Gong Men),
2. Kuzey-doğu Kapısı (Dong Bei Men),
3. Kuzey Bina Kapısı (Bei Lou Men),
4. Dilek Kapısı (Ru Yi Men),
5. Batı Saray Kapısı (Xi Gong Men),
6. Yeni Saray Kapısı (Xin Gong Men) dan ibarettir.

Doğu Saray kapısı (Dong Gong Men) Yi He Yuan (Yaz Sarayı Parkı)'nın ana kapısı olup, 10 sütunlu bir yapıya sahiptir, kapı önünde 2 tane bakır aslan bulunmaktadır. Çinde aslana "hayvanların kralı" denilmektedir (Wang S.N., 2010); 17.yüzyıla ait bir öykü kitabında aslandan 'kutsal yaratık' diye söz edilmiştir. Aynen ejderhalarda

olduğu gibi, taştan ya da bakırdan yapılmış bir çift aslan heykeline, resmi bina ve tapınak koruyucusu olarak rastlanmaktadır. Sağdaki aslan erkek, soldakiyse dişidir. Erkek aslanın sol ayağının altında işlemeli bir top vardır, dişi aslanın sağ ayağı altındaysa bir yavru aslan vardır, aslanların başındaki yumru sayısı, binayı koruyan memurun rütbesine bağlıdır (Wang J.Y. 2005). Bu aslanlar Qing Yi Yuan hatırasıdır. Kapının yüksekliği 3.8 metredir, binanın yüz ölçümü 186.8 m² olup, batıdan doğuya geniş 5 odası vardır. Kapının üst pervazına Guang Xu hanedanı tarafından imparator kalem ile büyük plakete altınla “颐和园、Yi He Yuan (Yaz Sarayı Parkı)” diye yazmıştır (Xu Lin 2006).

Yi He Yuan (Yaz Sarayı Parkı) m’daki Saraylar: Yi He Yuan (Yaz Sarayı Parkı) içinde bulunan saraylardan önemli olanları aşağıda ana başlıklar altında anlatılmaktadır.

Hayırlı Ömür Kapısı (Ren Shou Men)- Ana kapıdan girdikten hemen sonra solda Ren Shou Men olup, Litreatürdeki anlamı Hayırlı ömür kapısı demektir. Kapının sağ sol iki tarafına biri maymun şeklinde, diğeri domuz şeklinde mavi değerli taş konulmuş olup, bu taşlara genelde domuz-maymun taşı denilir. Rivayetlerdeki Sun Wu Kong ile Zhu Ba Jie nin temsil etmiş olup, imparatorluk evinin kapısını korumasının sembolü olmuştur ve günümüzde bu taşlar “ruhları uyandırma” aracı olarak görülmektedir. Bu taşta şöyle denilmektedir: 58 “ Taş, çok sayıda bakışı üzerine çekiyor, fakat iç sağlamlığı bundan dolayı değişmiyor (Xu Lin 2006).

Hayırlı Ömür Sarayı (Ren Shou Dian)- Ren Shou Dian (Litreatürdeki anlamı:Hayırlı Ömür Sarayı) olup, Bu saray Hayırlı Ömür Kapısı (Ren Shou Men) nin içinde bulunmakta hemde Yi He Yuan (Yaz Sarayı Parkı) içindeki en önemli, siyasi faaliyetlerin yürütüldüğü alandır. Hayırlı Ömür Sarayının (Ren Shou Dian) iç görünümü ise: tam ortasına taht, imparatorluğa ait öneriler konulmuş olup, tahtın arkasındaki paravan dekorasyonuna 200’den fazla değişik punto da “Shou4” (ömür) yazısı yazılmıştır. İmparatorluktan sonra bu saray Yi He Yuan (Yaz Sarayı Parkı) içindeki siyaset dinleme yeri olarak kullanılmıştır. Bu sarayın yanında Manolya ağacı bulunmaktadır. İmparatoriçe CİXİ’nin göbek ismi (Yu’er) ile Manolya (Yu lan) ağacının Çince okunuşu aynıdır. Bu sarayın güneyindeki çiçek rampasında 47 tane şakayık, kuzeyindeki çiçek rampasında 42 tane şakayık olup, çevresinde başka yine Lotus Sp., Çam ağacı, Erik ağacı ve şeftali ağaçları bulunmaktadır (şakayık Çiçeklerin Kralçesi’dir ve zenginlik ve ayrıcalığın simgesidir, Çam ve Şeftali ile beraber ‘uzun ömür, zenginlik ve saygınlığı simgelemektedir). Hayırlı Ömür Sarayı (Ren Shou Dian) nin asıl ismi Qin Zheng (siyaset) Sarayı olup, kamu işlerini unutmamak hemde politikacılara uzun ömür dileme anlamına gelmiştir. Saray ön terasında, Qian Long zamanında yapılmış dört tane bakır ocak, iki taneden bakır ejderha, bakır tavus kuşu, bakır vazo sergilenmiştir, park içinde yine bakırdan yapılmış Qi lin (Tek boynuzlu at “mit”) bulunmaktadır. Sarayın beş odası vardır, binanın yüksekliği 4.11 metredir, yüz ölçümü 262.5 m² dir (Xu Lin 2006).

Yeşim Taşı Sarayı (Yu Lan Tang): Hayırlı Ömür Sarayından (Ren Shou Dian) geçtikten hemen sonra Yeşim Taşı Sarayı (Yu Lan Tang) ile karşılaşılır, (Yu Lan: Yeşim taşı anlamını taşımaktadır, Çinlilerin her zaman en sevdikleri mücevher olup, saflığı simgelemektedir, bunu tasvir eden resimler, resmi hediye alana uzun bir ömür ve bütün mutlulukların onun olmasını dilediğini ifade etmektedir). Bu saray Yi He Yuan (Yaz Sarayı Parkı)ın’daki Künming Gölü kıyısında bulunmaktadır, 1750 yılında yapılmıştır, 1875-1908 yıllarında tekrardan inşaa edilmiştir. Yeşim Taşı Sarayı (Yu Lan Tang) Qing Yi Yuan zamanında Qian Long Hanedanının yönetim sarayı iken, Yi He Yuan zamanında ise Guang Xu Hanedanının uyuma sarayı olmuştur. Yeşim Taşı Sarayının (Yu Lan Tang) kapısı Çin geleneksel inşaatındaki padişahlıkların büyük saray tipindeki kapı olup, kapı yüksekliği 3.47 metredir, 5 odası olup, yüz ölçümü 179.1 m² dir (Xu Lin 2006).

De He Yuan Bahçesi- De He Yuan Bahçesi, Hayırlı Ömür Sarayının (Ren shou dian) kuzey-batısının yanından yer almakta olup, Guang Xu’un 17. yılında (1891) yapılmıştır. Büyük tipteki gösteri bahçesi inşaatıdır, ön arka 4 avlu girişi vardır. Üç katlı büyük drama binasını esas olarak, bahçe kapısı, büyük Tiyatro binası (da xi lou), drama seyretme koridoru, mutluluk sarayı (yi le dian), arka çüppe sarayı (hou zhao dian), bir birine giden saray (pei dian), arka asma güllük kapı (hou chui hua men) den ibaret binalardan oluşmaktadır. Güney-doğu ve güney-batı tarafındaki odalar 12 tane olup, “L” şeklinde yapılmıştır, inşaatın yüzölçümü 471 m² dir. Bu bahçede seyahatçılara sürekli Çin geleneksel müzik gösterileri sunulmaktadır (Xu Lin 2006).

Büyük Tiyatro Binası (Da Xi Lou)- De He Yuan Bahçesinin en büyük binası olup, Fransız askerleri tarafından yıkıldıktan sonra, Çin imparatorçesi CİXİ tarafından kendi oyun seyretme hobisine göre yeniden yaptırılmış büyük tiyatro binasıdır. Bu tiyatro binası 3 kattan oluşmaktadır, yüksekliği 21 metredir. Alt kat sahne genişliği 17 metre, saçak kolon yüksekliği 4.48 metredir. Orta kat sahne genişliği 12 metre olup, üst kat sahnesi biraz küçüktür, Qing imparatorluğu devrindeki üç büyük tiyatro inşaatlarından biridir. Öbür ikisi ise Pekin Yasak Şehirindeki “Chang yin ge ‘暢音閣’ ve “Qing yin ge ‘清音閣’” tiyatrolarıdır (Xu Lin 2006).

Uzun Yaşam Sarayı (Le Shou Tang)- Uzun Yaşam Sarayı (Le Shou Tang) Yi He Yuan parkı içindeki binalardan önemli biri olup, parkın inşaa edildiği yılda (1750) yapılmıştır. 1860’ta yakılmıştır ve Miladi 1887’de tekrardan inşaa edilmiştir. Sarayın yüz ölçümü 2569.38 m² dir. Uzun yaşam sarayı (Le Shou Tang) Künming Gölü ile karşı karşıya olup, kuzey kısmı Uzun Ömürlü Tepe (Wan Shu Shan)’ye bakar, doğusu Hayırlı Yaşam Sarayına (Ren

Shou Tang) uzanmış olup, batısı Uzun Koridor (Chang lang)'a ulaşır. Park içindeki yeri, en iyi yerleşim ve eğlence yeridir. Çin imparatoriçesi CIXI her yılı kameri yılının 4'ünden 10'una kadar bu sarayda yaşamını sürdürmüştür. Uzun yaşam sarayı (Le Shou Tang) bahçesi içine bakır geyik, bakır tavus kuşu ve bakır çiçek vazoları dizilmiş olup, bahçe içi ve çevresi manolya, kantaron, binbirdelik otu, şakayık, çam, salkım söğüt v.b. gibi güzel çiçek ve ağaçlar ile doludur. (çam ağaçları Çin'de "uzun yaşam bitkileri"nin 64 büyük grubunda yer alır. Bunlar, dayanıklılığa ve zor koşullara dayanma gücüne sahip bitkilerdir. Çin felsefesinin kutupçu düşünce yapılarında çam ağacı, erkek ağaçlardan sayılır. Dişi ağaçlarının temsilcilerinin arasında şeftali ve erik de bulunur). Hayırlı Yaşam sarayı (Le Shou Tang) Çin'deki ilk defa elektiriğin kullanıldığı saraydır. İmparatoriçe CIXI de bu sarayda ilk defa elektiriği kullanmış şahıstır (Gao 2006).

Uzun Koridor (Chang Lang): Yi He Yuan (Yaz Sarayı Parkı) Uzun Ömür Tepesinin (Wan Shu Shan) güney eğimi ile Künming Gölü arasındaki dar uzun bölgededir. Uzun Koridor (Chang Lang) Uzun yaşam sarayının (Le Shou Tang) batısındaki Ay Dileme Kapısından (Yao Yue Men) başlanmış olup, Bot' un (Shi Fang) doğu tarafındaki Shi Zhang pavyonunda (yalısında) bitmektedir. Bütün uzunluğu 728 metredir. Toplam 273 sütünü vardır, uzunluğu ve inceliği benzersizdir. Çin klasik parkının en uzun verandasıdır, hatta dünyada birinci 65 uzun koridordur. Resmi 1750 yılında çizilmiş olup, resim üzerinde meşhur romanların sahne tabloları yansıtılmıştır. Hemde kuşlar, çiçekler, aile manzaraları, Çin kır manzaraları, kahramanlar ve bayan kahramanların resimleri olup, hepsi Çin kültürünün bu mikrokozmosuna katkıda bulunmuştur. Uzun Koridor (Chang Lang) çok iyi yapı tekniği ve harika ressam sanatı ile 1990 yılında "Dünya Cannes Rekorlar kitabında" yer almıştır (Gao 2006).

Bulut Giderme Sarayı (Pai Yun Dian)- Bu saray Uzun Ömürlü Tepesinin (Wan Shu Shan) ön tepe orta kısmında olup, sütun yüksekliği 4.76 m dir, bina yüz ölçümü 807.7 m2 dir. Aslında Bulut giderme sarayı (Pai Yun Dian) İmparatoriçe Qian Long'un annesinin 60 yaşa giren doğum gününü kutlamak için yapılmıştır, İmparatoriçe CIXI tekrar inşaa ettirdikten sonra kendi doğum günü kutlamasında hürmet törenlerinin oluşturulması için kullanmıştır (Gao 66 2006).

Fo Xiang Pavyonu (Fo Xiang Ge): Bu isimi Çinliler Put kulesi olarak yorumlar. 40 metre yüksekliğindeki, sekiz kenarlı, üç katlı, dört kat tahta saçaklı dini bina olup, Bu Put Kulesi parka muhteşem bir görünüm verir. İnşaat yüz ölçümü 322m² dir. Bu Kulenin ortasında bir çok çınar ağacı ve onların latif gölgesi vardır. Kulenin iki tarafında, dağ eteğindeki tepelerde, bir çok meşe ağacı vardır. bu iki parça meşelikten başka, parkın batı tarafındaki tepelerde hiçbir meşe ağacı bulunmaz. Put kulesi ilk 1750'de park inşaatında inşaa edilmiştir ve 1860'da Normandyalı Fransız kuvvetleri tarafından yakılmıştır. 1889'da tekrardan inşaa edilmiş ve yine 1900'de sekiz ulusun kuvvetleri tarafından yakılmıştır, 1903'te bütünüyle inşaa edilerek ortaya çıkarılmıştır. En son 1987'de restorasyon edilmiştir (Niu 2006).

Hikmet Kaynağı (Zhi Hui Hai)- Hikmet Kaynağı (Zhi Hui Hai) Uzun Ömürlü Tepesinin (Wan Shu Shan) en üstünde olup, Ön tepe eteğinin merkezinde yer almaktadır, inşaat yüz ölçümü 402.1 m2 dir. Hikmet Kaynağı (Zhi Hui Hai) iki kat tuğladan yapılmış saray olup, direksiz saray'da denir. Bu sarayın yapımında destek kereste kullanılmadığı halde, 1860'yılında yakıldığında saraydaki Put heykelleri ve saray dış duvarındaki bir sürü saygıdeğer küçük Put heykellerinin kurtulması mümkün olmamıştır. O bir direksiz Put tapınağı olup, yatay ve dikey aralıkları kemerlerden oluşmaktadır. Rengarenk (beş renkli: mavi, sarı, kırmızı, beyaz, sarı) karo mozaikleri kullanarak dekore edilmiştir, renk tonu güzel, deseni nefistir, özellikle saray dış duvar yüzüne bir çok zengin karakteristik sır putlar yerleştirilmiştir (Gao 2006).

Devlet Gülü Tabanı Sahnesi (Guo Hua Tai): Bulut Giderme Sarayının (Pai Yun Dian) doğu tarafında yer almış olup, özel şakayık yetiştirme ocağıdır. (şakayık Çin devletinin sembolüdür). Çiçek yetiştirme ocağının iki tarafına İmparatoriçe CIXI nin çok sevdiği nar ağaçları dikilmiştir (Lou, 2009).

Bao Yun Pavyonu (Bao Yun Ge)- Yi He Yuan parkı Uzun Ömür Tepesi (Wan Shu Shan) üzerinde yer almış olup, Qian Long'un 20. Yılı (1755) inşaa edilmiştir. Dış görünüşü küp biçimindedir, inşaatın tamamı bakırdan yapılmış olup, kullanılan bakırın ağırlığı 207 tondur. Pavyon yüksekliği 7.55 metredir. Eskiden "Altın Saray" olarak adlandırılmıştır. Pavyon içinde bakırdan yapılmış bir masa olup, ağırlığı iki tondur (Gao 2006).

Resim Galerisi (Hua Zhong You): Resim Galerisi (Hua Zhong You) sekiz kenarlı iki katlı pavyon olup, Uzun Ömürlü Tepesinin (Wan Shu Shan) güney-batı kesiminin geçişinde yer almaktadır, karşısında iki katlı tarihsel bina mevcuttur, bu bina isimleri "Ai shan", "Je qiu" dur, bina aralarında patikalar ve taş mağraları geçiti vardır. Bu resim galerisinde "Üç Krallık Hakkında Hikaye" (Romance of The Three Kingdom), Su Kenarı (Water Margin), Batıya Seyahat (Journey of The West), Kırmızı Kalede Rüya (Dream of The Red Chamber), Liao Zhai'in Garip Hikayeleri (Strange Tales of The Liao Zhai) gibi meşhur romanların sahne tabloları yansıtılmıştır, hemde kuşlar, çiçekler, aile manzaraları, çin kır manzaraları, kahramanlar ve bayan kahramanların resimleri olup, 8000 den fazla resim bulunmaktadır. Bu resimler Çin kültürünün mikrokozmosuna katkıda bulunmaktadır. yüz ölçümü 0.5 hektardır (Han 2003).

Uzun Ömürlü Tepe (Wan Shu Shan)- Uzun Ömürlü Tepe (Wan Shu Shan) Yi He Yuan (Yaz sarayı Parkı) içindeki önemli unsurların biri olup, deniz seviyesinden yüksekliği 108.94 metredir. Uzun Ömürlü Tepe (Wan Shu Shan) ön tepe ve arka tepe diye ikiye ayrılmaktadır. Tepedeki bitkiler 1750 yılından başlayarak dikilmiştir, uzun yıllar boyu dışardan nakliye ederek dikilmiş olan ağaçların ardından, yavaş yavaş büyük iğne çam, serviler ve yaprak döken, geniş yapraklı ağaçlar'la birleşen karışık orman oluşmuştur. Çam, serviler kuzey tarafın yerel cinsi olup, dört mevsim yeşil, soğuğa dayanıklı olduğu ve iğneleri dökülmediği için çam ve servi ağacı uzun ömürlüğü ve metaneti simgelerler. Çam ve servi ağacı diğer ağaçlardan daha önemlidir ve öz disiplini simgeler. Çam, bambo ve erik ağacı, (her ne kadar erik bahara kadar çiçek açmasa da) “kışın üç arkadaş”tır. Çam ve turna kuşu uzun bir ömrün son günlerini temsil ederler. Bunun kuşkusuz, eski bir gelenek olan mezara çam ağacı dikilmesiyle bir bağlantısı vardır. İmparator parkları, sarayları, anıtkabir ve puthanelerinin önemli ağaçlarıdır (Gao 2006).

Künming Gölü (Kunming Hu)- Künming Gölü aslen Pekin'in kuzey tarafındaki su kaynaklarının toplanmasından oluşan doğal göl olup, Pekinin batısında bulunduğu için Batı gölü (Xi Hu) de denilir. Künming gölünün esas manzarası batı set ve batı setteki 6 köprü, doğu set, Nanhu adası ve 17 yaylı köprüdür. Batı setin batı tarafındaki küçük göldeki “Zao Qian Sarayı” ve “Zhi Jing Pavyonu” merkez adalardır. Künming gölü pekindeki en çekici su kitlesidir. Künming gölünün su yüzü bütün parkın ¾ nü teşkil etmektedir. Künming gölü sularının bölünme durumuna göre, Büyük göl (Da Hu), Batı gölü (Xi Hu), arka göl (Hou Hu) diye üç'e ayrılır. Onun içinde Batı gölü (Xi Hu) güney batı gölü ve kuzey batı gölü olarak ikiye ayrılır. Künming gölü Uzun ömür tepesi (Wan Shu Shan) arka tepesinin altından akan nehirler Houhu (arka nehir) ve Xie Qu Yuan nehriden oluşarak ikiye ayrılır, ama önemli su yüzleri Büyük göl (Da hu) de toplanır. Büyük gölün genişliği 1000 metreden fazladır, girmek serbesttir, saray gibi muhteşem ön tepeye güzel bir mukayese oluşturur, doğrudan imparator parkının büyük cesarını ispat etmektedir. 73 Küçük gölün genişliği 500-600 metre civarında olup, her biri adanın manzara bölgelerinin merkezidir. Künming gölünün yüz ölçümü 215.5 hektar olup, Pekin kent içindeki beş tane Bei Hai denizinden de büyüktür. Kün ming gölü ile Uzun ömürlü tepe (Wan Shu Shan) arasında 70,000 metre karelik alanda değişik şekilde saray bölmeleri, ağırbaşlı put tapınakları, pavyon ve platformlar, avlu sütunları olup, birbirinin güzelliklerini ortaya çıkarmaktadır (Gao 2006).

Nan Hu Adası (Nan Hu Dao): Nan Hu Adası Künming Gölünün güney-doğu kesiminde yer almış olup, Uzun ömürlü tepe (Wan Shu Shan) ile uzaktan birbirlerine uymuşlardır. Nan Hu adasının yüz ölçümü 10,000 m² dir. Ada da Long Wang tapınağı, Qian Yuan sarayı, Yue Po pavyonu vardır. Long Wang tapınağı Nan Hu adasının tam ortasında olup, yağmur dilemek için kullanılırdı. Nan Hu adası, on yedi yaylı köprüden geçip, doğu setin kuzey bölgesinden batıya bağlanan ön tepeden sonra, yine güneye uzanıp batı setten sonra büyük gölün güney noktası Xiu Yi köprüsünde tamamlanmış olup, bir uzun burğu şeklinde “manzara 74 halkası” oluşturmuştur (Gao 2006).

On Yedi Yaylı Köprü (Shi Qi Kong Qiao)- On Yedi Yaylı Köprü (Shi Qi Kong Qiao) ise doğu sahil ile Nan Hu adasını bağlayan bir uzun köprüdür. Qing Qian Long zamanında (1736-1795) yapılmış olup, park içindeki en büyük taş köprüdür. Köprünün 17 yayı vardır, uzunluğu 150 metredir. Köprü üstündeki taş oymalar çok nefis (ince) ve her köprü orkidesini sütununda değişik biçimde aslanlar oyulmuş olup, büyük küçük toplam 544 tanedir. Yine köprünün iki başında taştan oyma hayvanlar olup çok canlı gözükmektedir (Han 2003).

Yi He Yuan (Yaz Sarayı Parkı)'nın Yol Planlaması- Yi He Yuan (Yaz Sarayı Parkı)'nın yol planı çok dikkatli tasarlanmış olup, üç ana yol mevcuttur. (Bu üç ana yola imparator yolu da denilmiştir). Birincisi büyük mavi yassi döşemelerini yatırarak yapılan ana (imparator) yol olup, düz ve geniştir. Esas Büyük saray kapısı (Da Gong Men), Kuzey bina kapısı (Bei Lou Men) ve Batı saray (Xi Gong Men) kapılarına kadar yayılmıştır. İkincisi, tuğla kırığı ile yapılmış ana (imparator) yolu olup, yola parça parça kare tuğlalar yerleştirilmiştir, iki tarafında çakıl yer almaktadır, bu yol dolambaçlı olup, esas Uzun ömür tepe (Wan Shu Shan) üzerine yayılmıştır, parktaki en önemli yoldur. Bu yol doğudan batıya üçe ayrılır, Birincisi: Tepe önündeki yol Da Bao En Yan Shu tapınağını merkez alarak, doğuda Hayırlı yaşam (Le Shou Tang) sarayına, batıda Shi Zhang pavyonuna uzanır. İkincisi: Tepe ucundaki yol olup, Hikmet kaynağını (Zhi Hui Hai) 76 merkez alarak, doğuda Xian Hua pavyonuna, batıda Qing Ying Shan sarayına bağlanır. Üçüncüsü: Tepe arasındaki yol olup, Xi Mi çevresini merkez alarak, doğuda Hui Shan bahçesine, batıda Su Yun saçağna uzanır. Güneyden kuzeye iki yol olup: biri, Yi Chun sarayından geçerek doğuya gelir, parkın kuzey kapısı ile arka tepedeki yolu bağlar. İkincisi, Shi Zhang pavyonundan kuzeye ve batıdaki bütün alışveriş merkezlerinden arka tepedeki yola bağlanır. Üçüncüsü, tuğlalardan yapılmış çeşitli set kıyıları ve ormanlardaki küçük yollardır, bu tür özel yollar hem düz hem eğri, hem geniş hem dar olup çok özgürce parkın her yerine yayılmıştır (Xu Lin 2006).

SONUÇ VE TARTIŞMA

Kent parkları, kullanıcılarının rekreasyonel yararı ve çevresel koruma amaçları için tasarlanan kamu alanlarıdır. Önerilen park gelişim kriterlerinin ortaya konması ve uygulanması park alanının bütününe en verimli bir şekilde kullanılmasını sağlayacaktır. Yeşil alanlar giderleri bakımından kendi kendine yetebilen, etkin bir yapıda olmalıdır.

Yeşil alanlar toplumun sosyal refahının artmasını sağlarken kentin yaşam niteliğini de yükseltmektedirler. Kamu yararına yapılan kent parkları, yakın çevresinin değerini artırdığı gibi, kentlerde yeşile yakınlık ve yeşilin kalitesi taşınmazların rantını etkilemektedir. Bu kazancın bir şekilde kent parkına kaynak oluşturması sağlanmalıdır. Çevre yapılarından sağlanan kazançtan (alım-satım vergisi, çevre vergisi gibi) park yönetimine pay ayrılmalıdır. Bu kaynak bir ölçüde parkın kalitesinin sürdürülebilirliğine katkı sağlayacağından aynı zamanda kent refahına da katkı sağlamış olacaktır. Ulusal bazda, yeşil alanlar için fon oluşturulmalıdır. Çevre, sağlık ve kültürel etkinliklerden elde edilen gelirlerin belli bir oranı bu fona aktarılarak ulusal yeşil alanlar için kaynak yaratılmalıdır. Çin’de ve batı toplumlarında kurulan ilk Park ve bahçeler genellikle büyük devlet adamlarının ve aristokratların sarayları çevresinde ve sadece onların kullanımına açık mekanlardır. Fakat zamanla sanayi devriminden sonra burjuvazinin doğuşu ve demokrasiye geçişle birlikte geniş halk kitlesinin kullanımına da açılmaya başlamıştır. Ama Çin’deki parkların hemen hepsi ve incelenmiş olan Yi He Yuan (Yaz Sarayı Parkı) da hala tam anlamıyla halkın kullanımına açılmamıştır. Bir müze gibi ücretli girişler söz konusudur. Yani halk ile arasındaki o mesafeli yapıyı korumaktadır. Batı toplumunda parkların genel olarak halkın kullanımına yönelik, kültürel ve sosyal gelişimine katkıda bulunacak düzenlemeler yapılırken, Çin’deki parklarda kullanıcı açısından bu esneklik ve kişisel gelişmeye yönelik faaliyetlere izin verilmemekte ya da kullanımlara 79 sınırlamalara getirilmektedir. Türk tarihinde ise kır gezileri ve piknik yapma alanları büyük yer almaktadır. Piknik ve dinlenme yerleri müstakil veya park, spor gibi diğer tesisler ile birlikte planlanmaktadır. Parklarda sosyal tesislerden restoran, açık hava tiyatrosu, çocuk bahçesi, otopark, büfe, çeşme, tuvalet, piknik masaları, piknik ocakları, çöp kutuları ve kırsal nitelikte yer alır (Tanrıverdi 1987). Çin’de yer alan parklarda ise, mimari öğelerle bağlantılı olarak geometrik figürlerle rasyonel biçimde oluşturulan ve Helenistik Roma villalarının bahçe sanatında değiştirilmiş biçimde devam eden yakın Doğu bahçesinden önemli ölçüde farklılık gösterir. Çinliler, doğayla doğrudan ve canlı bir ilişki içindedir. Taşınabilir ipek ve kağıt rulolara ya da duvar şemsiyelerine basılmış ve çok sayıda metaforun gizlendiği resimlerle mevsimlerin ritminde yaşarlar (Sarkowicz 2003). Çin parklarının özellikleri : • Parklar genellikle geçmişte sarayların bahçelerinin bugün müze olarak değerlendirildiği alanlardır. • Parklara giriş ücretlidir. • Parklarda piknik yapabileceğiniz alanlar yoktur, piknik yapma kültürü Çin halkında yaygın değildir. • Kent parkları çok geniş alanlarda yer almaktadır ve parklarda çok geniş su yüzeyleri bulunmaktadır. • Parklarda mutlaka mağra kullanımı yer almaktadır. • Parklarda çocuklar için oynama alanları bulunmaktadır. • Çin’in geleneksel kültüründe yer alan ejderha motiflerine parklarda sık sık yer verilmektedir. • Parkların girişlerinde mutlaka aslan haykelleri bulunmaktadır. • Parklarda, satranç alanları, lokantalar, okuma ve dinlenme alanları, alış-veriş 80 merkezleri yer almaktadır, ancak çeşitli kullanımlar için de ayrıca ücret ödenmektedir. • Çin kültüründe tatil yapma alışkanlığı yeni yeni gelişmektedir. Parklar tatil amaçlı dinlenme yerleri olarak da değerlendirilmektedir. • Geleneksel tahtaravanlı gezinti ücretli olarak parklarda yer almaktadır ve Çin geleneksel gösterilerine önemle yer verilerek halkın daha çok dikkatini çekilmektedir. Çin medeniyetinin önemli bir parçası olarak eşsiz özelliklere sahip olan, Çin park bahçe mimarisi Çinlilere özgü görgü kuralları, estetik görüşü, değer yargılarını ve doğa görüşünü derin bir şekilde yansıtmaktadır. Araştırma konusu olan Yi He Yuan (Yaz Sarayı Parkı) hem yapısal hemde bitkisel açıdan zamanındaki kral ve kraliçelerin kendi isteklerine göre gayet titiz bir şekilde tasarlanmış olup, aynı zamanda kral ve kraliçelerin dinlenme bahçesi ve İmparatorluğun basın toplantılarının yapıldığı yer olarak kullanılmıştır. Halka açıldıktan sonra sadece ziyaret amaçlı kullanılan bir nevi açık hava müzesi görevi görmektedir. Yi He Yuan (Yaz Sarayı Parkı)’ndaki yüksekliği farklı olan kuru taş duvarları, merdivenler ve basamaklı yollar entresan, güzel görünüm oluşturmaktadır. Yi He Yuan (Yaz Sarayı Parkı)’nın kullanıcı profili çoğunlukla genç, orta yaşlı ve çok sayıda yabancıardan oluşmaktadır. Bu park tarihi bir park olmak ile beraber ulaşımın kolay olması, emniyetli olması, yetişkin herdem yeşil ağaçlar ve çiçek gösterileri, Çin geleneksel oyun gösterileri, meşhur resim sergileri, şelaleler, geniş su yüzeyindeki kayık çeşitleri, sanki doğalmış gibi görünüm bırakan dağ mağaraları, ada, çeşme ve wc, oturma birimleri, çay bahçesi ve yemekhane, alış-veriş merkezlerinin bulunması, yürüyüş yollarının bulunması, bakımlı geniş ve temiz yeşil alanların bulunması ile çok sayıda yabancıların ve yerel halkın dikkatini çekmektedir. Parka yeterince bakım 81 yapılmaktadır, Parkın kullanım yoğunluğu oldukça yüksektir. Yi He Yuan Parkı içerisindeki kullanımlara bakıldığında Türkiye’deki kent parklarından farklılık göstermektedir. Geçmişte imparatorluk saray bahçesi olarak düzenlenen Yi He Yuan Parkı defalarca tahrip edilmesine rağmen geçmişteki tüm özelliklerini koruyarak günümüze aktarılmıştır. Bu Çin kültürünün geçmişle olan yoğun bağlantısının bir sonucudur. Çin’deki parklardaki pek çok yapının dinsel anlamı bulunmaktadır. Türkiye’de yer alan parklarda genellikle geçmişle olan bağlar önemsenmemektedir. Örneğin Ankara’da bulunan Gençlik Parkı son yapılan onarım çalışmaları sonucunda tamamen değiştirilmiş yeni bir görünüm kazanmıştır. Yi He Yuan Parkı tüm Çin parkları için geçerli olan uzun yaşam anlamı taşıyan simgelerle donatılmıştır. Parklara gitmek uzun yaşam için dilek anlamına gelmektedir. Bu nedenle parklar herkes tarafından ziyaret edilen önemli yerlerdir ve çok kalabalık alanlardır. Çin parkları genellikle hafta içi sabah saat 08:30’da açılmaktadır ve akşam saat 17:00’de kapanmaktadır, Hafta sonları ise sabah saat 09:30’da açılmaktadır ve akşam saat 18:00’de kapanmaktadır. Gece hava karardıktan sonra parklar kullanılmamaktadır. Bu durum uzak doğu kültürünün bir anlayışıdır. Parkların gece kullanımının olmaması nedeniyle parklarda aydınlatma yapılmamaktadır. Yi He Yuan Parkında da park aydınlatması yoktur. Yenileme çalışmalarında da aydınlatma yapılmamıştır. Yi He Yuan Parkı Çin’de yer alan parklar içerisinde tüm özellikleriyle yörenin kraliyet özelliklerini ve anlayışını yansıtmaktadır. Yi He Yuan Parkının giriş kapılarında ve

park içindeki her bir sarayın kapılarının üstünde Çince ve Moğolca saray isimleri yazılmaktadır. Bu, diğer parklardan Yi He Yuan parkını ayıran en önemli özelliğidir. Manchus hanedanlığı sırasında Manchus bir Moğol imparatora olduğundan Moğol yazıları yer almaktadır. 82 Kısaca, Yi He Yuan (Yaz sarayı Parkı)'nın bahçe planı, parkın neresinden bakılırsa bakılışın gayet düzenli bir manzara sergiler. Tepe üstündeki put tapınağı ibadethanelerinin parlak tuğla ve mavimsi yeşil çinileri, koyu yeşil (mavi) sarkık ve selviler, Huang Jia Kırıl bahçesinin asıl estetik gücünü sergilemektedir, dağ eteğindeki Xie Qu bahçesinin küçük köprüsünden akan sular, kuytuda kalmış bambular, bahçenin inceliğini içine işlemiştir. Yi He Yuan (Yaz Sarayı Parkı)'nın peyzajı, dağ ve suların kullanımları, program ve planlamalarındaki sanat gücü Çin geleneksel bahçe mimarisi sanatının örneği olarak bilinmektedir. Aynı zamanda parkın içi ile dışındaki ilişkilerin doğallığı korunmuştur. Gerçi yapılar fazla olsa da göze batmayacak biçimde gizlenmiştir. Yaz Sarayı Parkı bu haliyle bir klasik Çin bahçesidir.

KAYNAKLAR

- Özkır, A. 2007. Kent Parkları Yönetim Modelinin Geliştirilmesi, A.Ü. Fen BilimleriEnstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Ankara.
- Saçcan, M. 1986. Rekreasyon ve Turizm. Cumhuriyet Basımevi. İzmir.
- Kent, F. and Madden, K. 1998. Great Parks/Great Cities. Urban Parks Institute Regional Workshop, Seattle.
- Xu Lin. 2006. Yi He Yuan Tezkiresi: Yi He Yuan Zhi. Çin Ormancılık Yayınları, Çin.
- GAO. 2006. Yi He Yuan Pai Yun Dian, Fo Xiang Ge, Chang Lang hatırası. Tian Jin Üniversitesi Yayınları, Çin
- Lou Qing Xi. 2010., Çin Bahçeleri : Zhongguo Yuanlin, Pekin Yayınları, Çin
- NIU. 2006. “ Yi He Yuan Pai Yun Dian-Fo Xiang Ge-Chang Lang Da Xiu Shi Lu”, Tian Jin Üniversitesi Yayınları, Çin.
- HAN. 2003. Çin Seyahetinde On Bin Tane Niçin. Çin Seyahetçilik Yayınları, Pekin.
- Wang, J. Y. 2005. 中国古代园林史(Çin Klasik Bahçe Tarihi I-II). Jian-zhu Gong-ye Yayınları, Çin. ss: 1073
- Wang, S. N. 2010. 孔子思想(Konfüçyüs Gdeolojisi - Kong Zi Si Xiang). Çin Chang'an Yayınları, Pekin. ss: 342